

ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
- ยาตำรับสุขไสยาศน์
- ยาตำรับทำลายพระสุเมรุ

โดย กลุ่มงานการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์

คลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทย

คลินิกกัญชา หมายถึง คลินิกที่เปิดให้บริการดูแลรักษาผู้ป่วยด้วยตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่ ตาม แนวทางการแพทย์แผนไทยควบคู่กับแพทย์แผนปัจจุบัน โดยมีหลักเกณฑ์การจัดบริการคลินิกกัญชาทางการแพทย์ แผนไทย

เกณฑ์รับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาคลินิกผู้ป่วยนอกในสถานบริการ (Inclusion criteria)

- ไม่มีประวัติการแพ้ยาสมุนไพร
- ผู้ป่วยมีสัญญาณชีพและอาการทางคลินิกคงที่ (Vital Sign Stable & Clinically Stable)
- เป็นผู้ป่วยที่มีอาการหรือเป็นโรคที่เข้าเกณฑ์ตามแนวเวชปฏิบัติในการเข้ารับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทย ที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
- ภาวะที่แพทย์/แพทย์แผนไทย/แพทย์แผนไทยประยุกต์ เห็นสมควรได้รับการรักษาด้วยตำรับยาแผนไทยที่มี กัญชาปรุงผสมอยู่
- ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาจากสถานบริการสุขภาพอื่นหรือผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาขนานแรกทางการแพทย์แผนไทยแล้วอาการไม่ดีขึ้น
- มีการรับรู้และสติสัมปชัญญะดี สามารถสื่อความหมายเข้าใจ

เกณฑ์ไม่รับผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในสถานบริการ (Exclusion criteria)

- เป็นผู้ป่วยที่มีพยาธิสภาพที่ไตรุนแรง โดยมีค่า Serum creatinine สูงกว่า 2.0 มก./ดล. และ/หรือ ค่า BUN สูงกว่า 40 มก./ดล.
- มีความผิดปกติของค่าอิเล็กโทรไลต์ที่รุนแรง (Electrolyte abnormalities) เช่น ภาวะโซเดียมในเลือดต่ำ (hyponatremia), ภาวะโปแตสเซียมในเลือดต่ำ (hypokalemia) หรือภาวะเลือดเป็นกรด (acidosis) เป็นต้น
- ผู้ป่วยมีภาวะทางคลินิกอื่นๆ ซึ่งแพทย์ให้ความเห็นว่าจะเป็นอันตรายต่อผู้ป่วย
- ผู้ป่วยโรคติดต่อร้ายแรง หรือผู้ป่วยโรคติดเชื้อในระยะแพร่กระจาย
- ผู้ป่วยที่มีประวัติแพ้กัญชาและส่วนประกอบอื่นๆ ในตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่
- ผู้ป่วยที่ไม่ได้รับการวินิจฉัยตรงตามอาการหรือโรคตามแนวเวชปฏิบัติการใช้ตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชา ปรุงผสมอยู่ในสถานบริการสุขภาพ
- ผู้ป่วยโรคเรื้อรังขั้นรุนแรงหรือไม่สามารถคุมอาการได้ เช่น โรคหัวใจ ยังมีอาการกำเริบบ่อยๆ โรคความดัน โลหิตสูงที่คุมความดันไม่ได้ เป็นต้น
- อยู่ในระหว่างการตั้งครรภ์ วางแผนการตั้งครรภ์ หรือให้นมบุตร
- ผู้ป่วยที่เป็นโรคทางจิตเวช หรือ มีอาการของโรคอารมณ์แปรปรวน หรือ โรควิตกกังวล
- ผู้ป่วยที่ติดสารเสพติด รวมถึงนิโคติน หรือเป็นผู้ดื่มสุราร้อยอย่างหนัก

ยาดำรับสุขไสยาศน์

ที่มาของตำรับยา คัมภีร์ธาตุนารายณ์

“ยาสุขไสยาศน์ ให้เอา การบูร 1 ส่วน ใบสะเดา 2 ส่วน สหฺสคุณเทศ 3 ส่วน สมุลแว้ง 4 ส่วน เทียนดำ 5 ส่วน โกฎกระดูก 6 ส่วน ลูกจันทน์ 7 ส่วน ดอกบุนนาค 8 ส่วน พริกไทย 9 ส่วน ขิงแห้ง 10 ส่วน ดีปลี 11 ส่วน ใบกัณฐา 12 ส่วน ทำเป็นจุนละลายน้ำผึ้งเมื่อจะกินเสกด้วยสัพพีติโย 3 จบ แล้วกินพอควร แก้กสรรพโรค ทั้งปวงหายสิ้น มีกำลังกินเข้าได้ นอนเป็นสุขขนักแลฯ”

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตำยา 12 ชนิด รวมน้ำหนัก 78 ส่วน ดังนี้

ลำดับ	ตำยา	น้ำหนักยา
1	การบูร	1 ส่วน
2	ใบสะเดา	2 ส่วน
3	หฺสคุณเทศ	3 ส่วน
4	สมุลแว้ง	4 ส่วน
5	เทียนดำ	5 ส่วน
6	โกฎกระดูก	6 ส่วน
7	ลูกจันทน์	7 ส่วน
8	บุนนาค	8 ส่วน
9	พริกไทย	9 ส่วน
10	ขิงแห้ง	10 ส่วน
11	ดีปลี	11 ส่วน
12	ใบกัณฐา	12 ส่วน

ข้อบ่งใช้ ช่วยให้นอนหลับ เจริญอาหาร

รูปแบบยา ยาผง , แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ **สำหรับอาการนอนไม่หลับ** รับประทานครั้งละ 0.5-2 กรัม วันละ 1 ครั้ง ก่อนนอน
สำหรับอาการเบื่ออาหาร รับประทานครั้งละ 0.5-2 กรัม วันละ 1- 2 ครั้ง ก่อนอาหาร
น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำผึ้งรวง 1 ซ่อนชา (5 ซีซี)

- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกครึ่งแก้ว (125 ซีซี) แทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

ข้อควรระวัง

1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)
2. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของ ตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
3. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากมีพริกไทยผสมในตำรับ
4. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรค แผลเปื่อยเพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน
5. ควรระวังใช้ร่วมกับยาที่มีฤทธิ์กดระบบประสาทส่วนกลาง เช่น ยานอนหลับและ ยาต้านการชัก รวมทั้งแอลกอฮอล์ หรือสิ่งที่มีแอลกอฮอล์ผสมอยู่
6. ยานี้อาจทำให้วงซึมได้ ควรหลีกเลี่ยงการขับขี่ยานพาหนะ หรือทำงานเกี่ยวกับ เครื่องจักรกล
7. สำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ควรใช้น้ำต้มสุกเป็นกระสาย

ข้อมูลเพิ่มเติม อาจทำให้เกิดอาการปากแห้ง คอแห้ง หน้าแดงได้

เอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์ธาตุพระนารายณ์ (ฉบับโบราณ). กรมหลวงวงศาฯ กรมหมื่นไชนนาท ประทาน พ.ศ.2459.
2. ชยันต์ พิเชียรสุนทร, แม้นมาส ชวลิต, วิเชียร จีรวงส์. คำอธิบายตาราพระโอสถพระนารายณ์ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษา มหาราช 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์และมูลนิธิภูมิปัญญา. 2548.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

ยาตำรับทำลายพระสุเมรุ

ที่มาของตำรับยา คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ ชุนโสภิตบรรณลักษณ์ เล่ม 2

“ยาทำลายพระสุเมรุ เอาลูกจันทน์ 1 เฝือก ดอกจันทน์ 1 สลึง ลูกกระวาน 1 สลึง เฝือก กานพลู 2 สลึง เกลือสินเธาว์ 3 สลึง ดีปลี 2 สลึง เฝือก หัวาน้ำ 3 สลึง เฝือก โกฎสุ 1 บาท โกฎเขมา 1 บาท เฝือก เทียนดำ 5 สลึง เทียนแดง 5 สลึง เฝือก เทียนขาว 6 สลึง เทียนตาตุ๊กแตน 6 สลึง เฝือก เทียนข้าวเปลือก 7 สลึง ชิงแห้ง 7 สลึง เฝือก กัญชา 2 บาท รากเจตมูลเพลิง 2 บาท เฝือก หัวบุงรอก 9 สลึง เนื้อลูกสมอไทย 9 สลึง เฝือก เนื้อลูกสมอเทศ 10 สลึง การะบูน 10 สลึง เฝือก หักกุนเทศ 10 สลึง เฝือก พริกไทยล่อน 57 บาท 3 สลึง บดเป็นผงละลายน้ำอ้อยแดง หรือน้ำนมโค กินครั้งละ 1 สลึง แก้มจุกเสียด ลมปะทะอก ลมตามืดหูหนวก ปวดหัว มีนตึง ลมเมื่อยขบในร่างกาย ลมสะดุ้งแลสั่นไปทั้งตัว ลมเปรี้ยวดำ แก้กูกพวมมันย้อย มารกะไชย ไล่พองท้องใหญ่ ลมคั้งเพ้อ ลมอำมะพฤษอำมะพาร ลมปัดฆาต แก้วโรคผิวหนัง ลมชักปากเบี้ยวตาแหก แก้วริดสีดวง ทวาร แก้วโรคเสมหะโลหิตเรื้อรัง หายแล”

สูตรตำรับยา ประกอบด้วย ตำยา 23 ชนิด รวมน้ำหนัก 1,338.75 กรัม ดังนี้

ลำดับ	ตำยา	น้ำหนักยา(กรัม)
1	ลูกจันทน์	1.875
2	ดอกจันทน์	3.75
3	กระวาน	5.625
4	กานพลู	7.5
5	เกลือสินเธาว์	9.375
6	ดีปลี	11.25
7	ว่านน้ำ	13.125
8	โกฎสุ	15
9	โกฎเขมา	16.875
10	เทียนดำ	18.75
11	เทียนแดง	20.625
12	เทียนขาว	22.5
13	เทียนตาตุ๊กแตน	24.375
14	เทียนข้าวเปลือก	26.25
15	ชิงแห้ง	28.125
16	กัญชา	30
17	เจตมูลเพลิง	31.875
18	บุงรอก	33.75
19	สมอไทย	35.625

ลำดับ	ตัวยา	น้ำหนักยา(กรัม)
20	สมอเทศ	37.5
21	การบูร	39.375
22	หัสศุณเทศ	39.375
23	พริกไทยล่อน	866.25

สรรพคุณตามตำรา แก้ลมจุกเสียด ลมปะทะอก ลมตามีตหูหนัก ปวดหัวมีนตึง ลมเมื่อยขบในร่างกาย ลมสะดุ้งและสิ้นไปทั้งตัว ลมเปลี่ยวดำ ลมอัมพฤกษ์อัมพาต ลมปัดฆาต

ข้อบ่งใช้ พื้นฟูอาการกล้ามเนื้ออ่อนแอแรงจากโรคลมอัมพฤกษ์ อัมพาต ที่มีคะแนน motor power ในช่วง 3-5 คะแนน

รูปแบบยา ยามง, แคปซูล

ขนาดและวิธีใช้ รับประทานครั้งละ 2 - 3 กรัม วันละ 1- 2 ครั้ง ก่อนอาหาร เข้าและเย็น น้ำกระสายยาที่ใช้

- น้ำอ้อยแดง น้ำนมโค ปริมาณครึ่งแก้ว (125 มิลลิลิตร)
- ถ้าหาน้ำกระสายยาไม่ได้ ให้ใช้น้ำต้มสุกแทน

ข้อห้ามใช้ ห้ามใช้ในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร ผู้ที่มีไข้

- ข้อควรระวัง**
1. ควรระวังการรับประทานร่วมกับยาในกลุ่มสารกันเลือดเป็นลิ่ม (anticoagulant) และยาต้านการแข็งตัวของเลือด (antiplatelet)
 2. ควรระวังการใช้ยาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้ป่วยที่มีความผิดปกติของตับ ไต เนื่องจากอาจเกิดการสะสมของการบูรและเกิดพิษได้
 3. ควรระวังการใช้ร่วมกับยา phenytoin, propranolol, theophylline และ rifampicin เนื่องจากตำรับนี้มีพริกไทยในปริมาณสูง
 4. ควรระวังการใช้ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมความดันโลหิตได้) โรคหัวใจเต้นผิดจังหวะ (กรณีที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้) ผู้ป่วยโรค แผลเปื่อย เพปติกและกรดไหลย้อน เนื่องจากเป็นตำรับยารสร้อน

ข้อมูลเพิ่มเติม ลมเปลี่ยวดำ เป็นโรคลมชนิดหนึ่ง เกิดจากการกระทบกับความเย็นมากจนเป็น ตะคริว ผู้ป่วยมีอาการกล้ามเนื้อเกร็งอย่างรุนแรง กระตุก ทำให้เจ็บปวดบริเวณที่ เป็นมาก มักแก้โดยการนวดจุดบริเวณ ตาตุ่มด้านในหรืออาจรักษาด้วยยาสังขิไชย หรือยาทำลายพระสุเมรุ (ข้อมูลจากพจนานุกรมศัพท์แพทย์และเภสัชกรรมแผน ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2559 หน้า 472)

เอกสารอ้างอิง ชุนโสภิตบรรณลักษณ์ (อ าพันธ์ กิตติขจร). คัมภีร์แพทย์ไทยแผนโบราณ เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อุตสาหกรรมการพิมพ์; 2504. หน้า 268.

หมายเหตุ ระวังในการใช้ร่วมกันกับตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชาปรุงผสมอยู่

การรักษาด้วยการนวดไทย

การนวดไทย เป็นหัตถการหนึ่งที่น่าสนใจมาใช้กับอาการร่วมของผู้ป่วยในหอผู้ป่วยใน มีข้อบ่งชี้เพื่อบรรเทาอาการ ช้ำงเคี้ยวที่เกิดจากอาการของโรค ลดอาการไม่สุขสบายของผู้ป่วย สำหรับกรณีที่ผู้ป่วยมีอาการปวดมาก อาจใช้การ นวดสัมผัสหรือนวดคลึงด้วยน้ำมันตามแขนขาเบาๆ เพื่อกระตุ้นความรู้สึกและคลายความรู้สึกปวดของผู้ป่วย ร่วมกับการประคบสมุนไพรเพื่อเพิ่มการไหลเวียนเลือด และควรให้กำลังใจผู้ป่วยร่วมด้วยการบำบัดรักษา นอกจากนี้ อาจใช้ การทำหัตถการทางแผนไทยอื่นๆ เพิ่มเติมตามความเหมาะสมร่วมด้วย เช่น การประคบสมุนไพร การพอกยา เป็นต้น

ข้อห้ามของการนวด คือ หากผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาวินิจฉัยว่าเป็นโรคมะเร็ง ห้ามนวดบริเวณที่มีรอยโรคหรือก้อน ของมะเร็ง

การรักษาด้วยการประคบสมุนไพร

การประคบสมุนไพร เป็นหัตถการทางการแพทย์แผนไทยอีกวิธีหนึ่งที่น่าสนใจมาใช้กับอาการร่วมของผู้ป่วย ซึ่งสามารถนำไปใช้ควบคู่กับการนวดไทย โดยมากมักใช้วิธีการประคบสมุนไพร หลังจากการนวดเสร็จเรียบร้อยแล้ว ใช้ เวลาการประคบครั้งละประมาณ 30 นาทีที่ด้วยสมุนไพรส่วนใหญ่มีตัวยาที่มีสรรพคุณในการแก้เคล็ด ชัด ยอก ฟกช้ำ ทำให้เส้นเอ็นหย่อน ซึ่งเมื่อผสมกับความร้อนจากลูกประคบแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเสริมฤทธิ์ในการรักษาซึ่งกันและกันสมุนไพรที่ใช้หอผู้ป่วยในนี้ควรเป็นยาสด เพราะจะมีสรรพคุณดีกว่ายาแห้งสมุนไพร เช่น เหง้าไพล ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน ต้นตะไคร้ ผิวมะกรูด มีน้ำมันหอมระเหยเป็นสารสำคัญในการออกฤทธิ์ ถ้าเป็นยาแห้ง น้ำมันหอมระเหยจะ ระเหยออกไปมากแล้ว จะให้ผลในการรักษาได้น้อยกว่า

การรักษาด้วยการพอกสมุนไพร

การพอกยาสมุนไพร เป็นหัตถการหนึ่งที่ใช้เพื่อระบายหรือลดภาวะปิตตะกำเริบของผู้ป่วยเพื่อลดพิษร้อนในผู้ป่วย แบ่งออกได้ 2 ประเภท ดังนี้

- 1) พอกดับ: ลดอาการอักเสบความร้อนของผิวหนังที่องบริเวณชายโครงขวา
- 2) พอกท้อง: ลดอาการท้องมาน อาการไม่สบายท้อง ปวดท้อง มีอาการท้องอืด จุกเสียด เรอ

การรักษาด้วยการแช่สมุนไพร

การแช่สมุนไพร เพื่อใช้ลดพิษในร่างกาย และบำบัดผู้ป่วยที่มีอาการแทรกซ้อนต่างๆ ตามอาการแสดงของตรีธาตุ รวมถึงช่วยให้ผู้ป่วยผ่อนคลาย จากความกังวลและความเหนื่อยล้าจากการทำกิจวัตรประจำวัน สำหรับหัตถการแช่ สมุนไพรในหอผู้ป่วยในมี 2 รูปแบบ ได้แก่ การแช่สมุนไพรสุตรเย็น และการแช่สมุนไพรสุตรร้อน

แนวทางการให้คำแนะนำสำหรับผู้ป่วยในคลินิกกัญชาทางการแพทย์แผนไทยฯ

1) คำแนะนำการปฏิบัติตน เช่น

- ดื่มน้ำสะอาดอย่างน้อย 8-10 แก้ว/วัน
- ควรหลีกเลี่ยงของหมักดอง อาหารสำเร็จรูป
- แนะนำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามความเหมาะสมในแต่ละราย ได้แก่ การรักษาความสะอาด การสวดมนต์ นั่งสมาธิ การคลายเครียด การใช้ดนตรีบำบัด ฯลฯ

2) การออกกำลังกายและการทำสมาธิ

การออกกำลังกาย การเคลื่อนไหวร่างกายตามสภาพร่างกายของผู้ป่วยแต่ละคน ซึ่งจะช่วยให้ระบบขับถ่ายและระบบย่อยอาหารทำงานได้ดีขึ้นแต่ต้องเลือกการออกกำลังกายที่ไม่หัก โหมมากเกินไป เช่น ทำฤๅษีดัดตน เดิน ไท้เก๊ก เป็นต้น

การทำสมาธิแปลว่า การมุ่งมั่นกระทำด้วยความตั้งใจ แน่วแน่ของจิตโดยเน้นเรื่องความสงบ เยือกเย็นและการเข้าถึงจิตวิญญาณของธรรมชาติ

นัดติดตามอาการต่อเนื่อง/อาการไม่พึงประสงค์

- นัดติดตามอาการเพื่อสังเกตอาการ/อาการไม่พึงประสงค์กับกลุ่มผู้ป่วย (ใหม่) หลังได้รับตำรับยาแผนไทย ที่มีกัญชาเป็นส่วนผสมเป็นเวลา 7 วัน ตามแนวทางแนวทางการปฏิบัติในการจ่ายตำรับยาแผนไทยที่มีกัญชา ประชุมสมอยู่
- ติดตามอาการไม่พึงประสงค์โดยการโทรศัพท์สอบถามผู้ป่วยทุกรายภายหลังจากที่ได้รับยาในวันที่ 3, และ วันที่ 7 (วันที่ 7 : จากการนัดติดตามอาการผู้ป่วย หากผู้ป่วยไม่มาตามนัดให้ติดตามทางโทรศัพท์)